

Gyuri Bleyer – arhitect si om

De Andris Varnai

Nu mai tin minte in ce an a fost, probabil 1945, cand in casa in care locuiam, s-a mutat in etajul sub noi o pereche, un arhitect cu sotia lui. L-am cunoscut ca vecin si dupa un scurt timp ne-am imprietenit. Eu, 16 ani, el, 38. Il vizitam des atat acasa, cat si la biroul lui mic, unde lucra cu doi ajutori, studenti la facultatea de constructii a Politehnicii din Timisoara. Vorbea cu mine despre arhitectura, imi arata reviste de arhitectura, imi povestea despre Bauhaus si despre Carta de la Atena, despre marii arhitecti pe care ii admira - Walter Gropius, Marcel Breuer, Mies van der Rohe, le Corbusier si mult stimatul lui profesor - Salvisberg de la ETH in Zürich. Cred ca in toata viata mea nu m-am intalnit cu nimeni cu o influenta atat de hotaritoare asupra mea, ca el. Nu mult dupa ce ne-am cunoscut, au trecut poate cateva luni, m-a convins sa devin arhitect.

Pana la bacalaureat imi mai ramasesera doi ani, in care am petrecut mult timp cu Gyuri, atat in biroul lui, cat si pe santierul casei care tocmai se gasea in executie. Era una dintre putinele lui realizari la Timisoara, unde in anii antebelici, ca urmare a unei dezvoltari economice razante, se construia mult. S-a dezvoltat un tip de case semiparticulare, cu patru sau sase apartamente, care dintr-un motiv pe care nu-l inteleg nici pana astazi, se numeau vile. Cu toate ca in aceste vile se locuia in chirie, locuintele erau spatioase, comode, moderne, cu un aspect foarte domestic si fara prea multa fantezie. Burghezimea care le locuia, se simtea bine in ele. Aceste vile, cateva zeci, sau mai multe, au fost construite de cativa arhitecti, poate doi-trei la numar. La aceasta activitate, Gyuri nu participa. A gasit in acest oras cu mentalitate mic-burgheza foarte putini clienti, care intelegeau si savurau conceptia sa asupra arhitecturii moderne. Dintre putinele case proiectate de el, cea mai reusita si consecventa este casa Némét pe malul Begai in Fabric.

Casa pe care tocmai o construia, era proprietatea a doi cumnati, care se apucasera sa-si edifice un domiciliu luxos un an inainte de nationalizare. Pe acest santier am urmarit cu interes munca zidarilor, parchetarilor, pietrarilor (adusi din Italia), aici am simtit pentru prima data parfumul ce m-a obsedat o viata intreaga, mirosul mortarului proaspat.

Discutiile noastre erau indelungate, interminabile. Daca nu vorbeam despre arhitectura sau arta in general, vorbeam despre politica. El era comunist, eu eram comunist. Pe mine m-a infectat acest virus in ultima vara a razboiului, aveam patrusprezece ani. El cara cu sine aceasta povara de mai demult.

In acesti ani, imediat dupa razboi, cand mai eram prieteni cu Tito, proiecta transformarea unei librarii in centru pentru Iugoslavska Kniga. Cu aceasta

ocazie a facut cunostiinta cu arhitecti iugoslavi si ma proteja pe mine ca sa studiez arhitectura la Liubliana. N-a fost sa fie.

Cand invatam pentru examenul de admitere la facultatea de arhitectura ma ajutau baietii din biroul lui, pregatindu-ma la desen.

Examenul a reusit si eu am inceput sa studiez arhitectura la Bucuresti, de unde nu m-am mai intors la Timisoara decat in concedii. Dupa cativa ani, regimul nu se stabilisese inca si meritele lui Gyuri din ilegalitate mai contau, a fost adus la Bucuresti intr-un post interesant si bine dotat si i s-a pus la dispozitie un apartament frumos, intr-un bloc modern, la cativa pasi de casa in care locuiam si eu. El sperase ca in cadrul institutului de proiectare unde lucra, va putea influenta arhitectii tanari pe calea arhitecturii moderne. Pana ce l-au confruntat cu realismul socialist.

Sotii Bleyer duceau o viata sociala intensa, mai fiecare seara aveau vizitatori in casa, in general oameni interesanti. Ii vizitam si eu des cand aveam o seara libera si savuram atmosfera placuta ce domnea in casa lor. Cu timpul, situatia politica s-a schimbat; atat regimul, cat si Gyuri si-au dat seama ca fiecare dintre ei intelegea sub definitia „socialism” ceva cu totul diferit, drept urmare, a fost mutat intr-un post neinsemnat si plictisitor, in care a vegetat in anii ce urmau.

Odata, doi ani dupa ce terminasem facultatea si lucram ca arhitect in Bucuresti, m-a ajuns din urma una din multiplele reorganizari socialiste, in cadrul careia trebuia sa parasesc Bucurestiul si sa-mi gasesc un post undeva in provincie. Tot Gyuri era cel care, si cu aceasta ocazie, imi era de ajutor. Cunoscusem la el un arhitect, prieten vechi cu el dinainte de razboi, care m-a convins, cu ajutorul lui Gyuri, sa parasesc Bucurestiul si sa ma mut la Targu Mures. Am urmat sfatul lor; daca era bine sau ba, nu mai conteaza.

Ne-am mai vazut cu ocazia vizitelor mele la Bucuresti, dar din ce in ce mai rar. Ne-am reintalnit peste multi ani in Germania, unde emigraseram si el si eu. El statea la Düsseldorf, eu la Frankfurt. La inceput, eram in cautare de slujba, l-am vizitat de cateva ori la Düsseldorf, unde mi-a facut cunostiinta cu un arhitect local, domnul profesor XY, care-l stima mult si-l titula mereu Herr Doktor Bleyer. M-a protejat la el si domnul profesor vroia sa ma angajeze, zicand, ca nu ma cunoaste, dar recomandarea domnului Doktor Bleyer ii ajunge.

Dar nici asta n-a fost sa fie.

Dupa acea nu l-am mai vazut pe Gyuri, care dupa nu mult timp a si murit. Era dureros, dar nu era surpriza, stiam demult ca suferea de inima.

Cand i-am vazut numele in revista voastra, mi-am adus aminte de anii cu el, de rolul enorm pe care l-a jucat in viata mea, de stima si iubirea ce ma legau de el. A fost un om important, nu numai pentru mine, a fost un om dintr-o bucata.